

In de Zuid-Preanger heette evenwel in diezelfde tijd 'het gehalte van het *desa*-bestuur . . . aanmerkelijk verbeterd, in zoverre dat thans ca. 96 % der *desa*-hoofden lezen en schrijven kan. Ook onder de *kampong*-hoofden enz. treft men thans meerderen aan die enige elementaire ontwikkeling bezitten.'¹

In de ogen der eenvoudige *desa*-bewoners ontleenden de bestuursfunctionarissen op *kampong*- en *desa*-niveau hun gezag niet zozeer aan het in assistent-resident en resident gepersonifieerde Nederlandse bestuur als wel aan de traditionele regionale heerser, de regent. Door hem aanvaard en gesteund, hadden de *desa*-bestuurders een grote macht over de dorpelingen. Maakten zij er vaak misbruik van? Vermoedelijk vaker dan tot het Nederlands bestuur doordrong. In 1922 stelde de resident van Cheribon op schrift dat in zijn residentie 'in de laatste tijd gebleken (is) dat ook hier weer in verschillende *desa*'s geknoeid is . . . De bevolking heeft, als altijd, ook hierbij haar mond gehouden. Ook hieruit blijkt weer hoe buitengewoon corrupt het *desa*-bestuur hier over het algemeen is en hoe afhankelijk de bevolking zich gevoelt'² – het was een gevoel dat uit de tijd van het feodalisme dateerde en van generatie op generatie overgedragen was.

★

Eerder wezen wij er op dat de inheemse bevolking er in de Vorstenlanden op Java in sociaal opzicht slechter aan toe was dan in de regentschappen in de rest van Java. Was in die Vorstenlanden, waar op lager niveau geen sprake was van effectief Nederlands toezicht, ook het inheems bestuur van slechter gehalte? Wij beschikken slechts over één, uit 1921 daterend gegeven. De resident van Soerakarta zond toen aan de procureur-generaal bij het Hoogerechtshof te Batavia een lange nota over o.m. 'het inferieure gehalte en de geringe politionele waarde van de Soerakartase zelfbestuursambtenaren': de honderdzeventig (onder de sultan ressorterende) regenten en *wedono*'s. Van hen werd '42 % volkomen ongeschikt voor hun taak' geacht en 'ongeveer 40 % slechts even geschikt'³ – op een

¹ Memorie van overgave, sept. 1929, van de resident van Zuid-Preanger (a.v., p. 125). ² Memorie van overgave, april 1922, van de resident van Cheribon (a.v., p. 196). ³ Nota, 13 juni 1921, van de resident van Soerakarta aan de procureur-generaal in Kwantes, dl. I, p. 370.